

LUND UNIVERSITY

Rapport till Myndigheten för Skolutveckling, "Social integration genom musik", SIM.

Sæther, Eva; Sköld, Per

2007

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Sæther, E., & Sköld, P. (2007). *Rapport till Myndigheten för Skolutveckling, "Social integration genom musik", SIM. SIM-projektet.*

Total number of authors:

2

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Social integration genom musik

**Slutrapport från ett utvecklingsprojekt kring musikundervisningens villkor
i mångkulturella klasser**

Projektmedarbetare och rapportförfattare:

Per Sköld,
musiklärare vid Satellitskolan i Malmö, och
Eva Sæther,
lektor i Musik och Samhälle vid
Musikhögskolan i Malmö

Juni 2007

Innehåll

Inledning.....	2
Lärarens röst	3
Rosengårdsskolan	3
Satellitskolan.....	4
Ett arbetssätt	5
Ett nytt arbetssätt börjar ta form	6
Fortbildning	7
Ett nytt arbetssätt.....	7
Metoden i all sin enkelhet.....	9
Elevernas röster	11
Några inledande fakta.....	11
Om musik och identitet	12
Om musik och skola.....	14
Om musik och känslor.....	15
Elevernas lyssnarvanor.....	16
Om förändringar.....	17
Andra lärares röster.....	19
Tillhörighet	20
Forskarens röst.....	23
Bakgrund och internationella perspektiv.....	24
Vad vi gjort.....	25
Referenser	28

Inledning

I projektet SIM har vi haft sökarljuset inställt på musikundervisningens villkor, potential och former i mångkulturella skolor. Vi, en musiklärare från Rosengårds- och Satellitskolan och en musikforskare från Musikhögskolan i Malmö, har tillsammans sökt och utvecklat ny kunskap med utgångspunkt i elevernas görande och tänkande. En av projektets målsättningar har varit att ”ge röst åt de som berörs av musikundervisning i mångkulturella miljöer, det vill säga både eleverna och lärarna”.

Därför har vi valt att göra slutrapporten ljudande. I textdokumenten på vår hemsida kan du klicka dig fram till filmsekvenser från SIM-klassrummen eller elevröster om integration, musik, känslor och kvalitet. I avsnittet ”Lärarens röst” finns också en lathund för den som vill arbeta på liknande sätt. Slutrapporten består av följande avsnitt: ”Lärarens röst”, ”Elevernas röster”, ”Andra lärares röster” och ”Forskarens röst”. Välkommen att läsa, se, lyssna och reflektera. Tack till Myndigheten för skolutveckling och Sparbanksstiftelsen Skåne som finansierat SIM.

Lärarens röst

-Smälänning från lilla Markaryd, ca 4000 invånare, till Malmös tuffaste skola. Varför?

-Tja, sa jag, de ringde och frågade!

Det var en av mina arbetsgivare som undrade varför jag ville till Rosengårdsskolan i Malmö. Då arbetade jag bland annat på hans skola i en by utanför Markaryd.

Många tyckte jag var galen, varför ta ett sådant jobb, särskilt som nyexaminerad? Nu kände jag mig inte så ny som alla verkade tycka att jag borde känna mig. Jag hade arbetat mer eller mindre halvtid i två år som musiklärare när jag fick min lärarexamen och då räknade jag inte ens med praktikerfarenheter och vikariat.

Jag satt vid datorn på Musikhögskolan när en av mina lärare kom till mig med en lapp och sa att Rosengårdsskolan behövde en musiklärare. Jag ringde direkt och fick komma på besök hos en utav deras musiklärare inom en vecka. Han var trevlig, eleverna var trevliga, allihop var trevliga såvitt jag minns. Varför skulle jag då inte börja jobba där?

Människor runt omkring mig fortsatte undra, en del med beundran, en del tyckte mest jag var konstig. Själv tyckte jag det var spännande och såg det som en utmaning och chans att få nya erfarenheter, om man nu pluggat en massa år för att bli lärare så var det lika bra att se till att man skulle bli en bra sådan.

Rosengårdsskolan

På den tiden då jag började arbeta på Rosengårdsskolan var det ont om lärare. Politiker hade ännu inte börjat anpassa sina pedagogiska visioner efter ekonomin och således kunde skolorna ge nyanställda lärare en mentor som verkligen fick tid till sitt uppdrag. Det gjorde att jag fick en mycket bra inskolning i hur Rosengårdsskolan fungerade och hur de andra musiklärarna arbetade med musikämnet.

Kort kan man säga att det i åk 4-5 handlade (jag skriver handlade, för tyvärr finns inte dessa goda förutsättningar kvar) om att ge eleverna redskapen att spela, sjunga, lyssna och koppla upp och ner instrument och förstärkare. När de började åk 6 kunde i nästintill alla spela minst tre ackord på bas, synht och kompa två enklare komp på trummor. De sjöng, lyssnade på musik och kunde plocka fram och tillbaka förstärkare, PA med mera.

När de kom upp i åk 6 började vi mer och mer låta dem musicera i mindre grupper i våra försöksrum utrustade med musik. Här införde vi våra detaljerade och efter elevernas kunskap anpassade plankningar just för att de skulle kunna arbeta mer självständigt när de övat tillräckligt mycket enskilt och var redo för gruppmusicerande. Ungefär så arbetade vi på Rosengårdsskolan upp till och med åk 9. Naturligtvis bestod musiken av mycket mer än bara spelande, men genom spelandet får de så mycket annat gratis inom musiken såsom t ex lyssning, musikteori och instrumentkännedom.

När vi började filma en av mina nior fanns det tre elever helt utan utländsk bakgrund på Rosengårdsskolan f-9. Resten av eleverna är på inget sätt en homogen grupp därför är var och ens kulturella bakgrund inget ovanligt att diskutera, vilket på ett naturligt sätt genomsyrar hela skolans undervisning i alla ämnen. På musiken sjöng vi medvetet mest svenska låtar, alla vi musiklärare är också språklärare och såg vinsterna med att öva svenska på ett roligt och positivt sätt. Det handlade inte om att förbise eleverna bakgrund, det blev emellanåt avbrott

för all slags musik, men eleverna känner ofta inget sug efter att spela musik från deras egen kultur. De är nya i ett land, har nya vänner, de vill lära sig samma musik som de spelar och lyssnar på. Kanske lättare att motivera på en skola som Rosengårdsskolan där eleverna ständigt på ett naturligt sätt får tala om sin bakgrund och kultur.

I årskurs nio var det så dags att helt fritt välja musik att spela och här blev det emellanåt till exempel arabisk och bosnisk musik, ofta blev det dock något helt annat. Jag tror att var elev oavsett bakgrund eller nationalitet behöver få bekräftat att de är ok som de är. Att även om deras traditioner skiljer sig från de flestas så gör det ingenting, de ska få chans att arbeta med det i skolan och dessutom så är det ett otroligt kul stoff att arbeta med oavsett ämne. Men att i musiken tvinga dem på folkmusik av olika slag bara för sakens skull, det tror jag inte på. Jag tror däremot att om eleverna möter ett tolerant och öppet klimat så meddelar de själva dig som lärare när de vill spela musik från sin egen kultur och då ska man vara öppen för det.

Ibland är det som om vissa vuxna i Sverige inte tror att barn och ungdomar från andra delar av världen har samma vändor som svenska barn och ungdomar när de växer upp. Oavsett bakgrund letar de efter en egen identitet och var de hör hemma, de vill passa in i och tillhöra ungdomsgruppen. Låt dem då spela R'n'B eller rock om det är det de vill. Då kan de lära sig samarbeta, våga fråga om hjälp, våga hjälpa, hitta konstruktiva lösningar på problem och inse att alla i gruppen behöver må bra för att det ska fungera i slutändan.

Lär de sig detta växer de och får ett gott självförtroende, de vågar lita på sin egen förmåga, då är det viktigare än att musiklektören har undervisat eleverna om världens alla kulturer för att vara politiskt korrekt. Detta får man också stöd för i kursplanen för musik under rubriken ”ämnets karaktär och uppbyggnad:

Musikens gränsöverskridande karaktär kan ge eleverna möjligheter att samverka i gemensamt musicerande oberoende av etnisk och kulturell bakgrund och gör ämnet till ett socialt viktigt instrument i skolan¹.

Satellitiskolan

De ekonomiska förutsättningarna blev så småningom sämre på Rosengårdsskolan och jag blev tvungen att flytta på mig. Jag hade turen som kom till ett lika bra ställe men med ett ganska annorlunda arbetssätt, Rosengårdsskolans Satellitiskola.

Våren 1999 satte ett gäng lärare, fritidsledare och elever upp en musikal på Rosengårdsskolan i Malmö, *Absolut Kärlek*. De fick många positiva erfarenheter av sättet att arbeta med musik, teater och dans integrerat med flera av skolans ämnen. Lärarna fick blodad tand och började fundera på hur man skulle kunna arbeta såhär till vardags. Rektorn på Rosengårdsskolan tyckte det lät som en intressant fråga och engagerade ett antal lärare att arbeta fram vilka förutsättningar som skulle krävas. Resultatet blev att Rosengårdsskolan skulle utökas med ett arbetslag som arbetade tematiskt med de estetiska ämnena som redskap, för att tillgodogöra sig kunskapen på bästa möjliga sätt.

¹ Skolverket:

<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0607&infotyp=23&skolform=11&id=3877&extraId=2087>

Hösten 2000, satte Satellitskolan igång med 20 elever i åk 8-9 för att under de närmaste två åren växa till en 7-9 skola med 60 elever. Den startades som ett projekt med mål att integrera Rosengårds elever och elever från övriga Malmö med varandra på neutral plats mitt i stan. Ingen skulle känna sig mer hemma än någon annan, de estetiska uttrycksformerna skulle vara det som förenade eleverna. Det fungerade, och det fungerar fortfarande!

I skrivande stund år 2007 har Satellitskolan fortfarande projektstatus fast det är en skola som klarar sig helt med egna medel. Ökad efterfrågan från elever om att få börja på Satellitskolan har gjort att det i dagsläget är en tredjedel elever från Rosengård, elever med utländsk bakgrund är dock fortfarande över 50 %. Jag brukar hävda att den blandning av människor och kulturer vi har på Satellitskolan är så som den borde vara på alla skolor i hela Malmö.

Det är fler sökande till skolan än antal platser vi kan erbjuda. Inget intagningsprov sker, däremot kallar vi både föräldrar och elev för en kortare intervju. Intervjun är inte utslagsgivande, vi tar in enligt turordning men intervjuerna ger oss chans att beskriva vårt arbetssätt och vad som krävs av eleverna för att gå här. Är man endast intresserad av fotboll är Satellitskolan nog inte rätt skola. Inte heller om man föredrar en lärare framme vid katedern och alla ämnen undervisade separat. Eleverna behöver inte kunna spela något instrument, de behöver inte kunna filma och redigera för att börja på skolan - bara de har intresset för det så ger vi dem redskapen.

Ett arbetssätt

Som musiker är det en självklarhet att lyssna eller se på inspelningar man själv gjort, som en sorts kvalitetskontroll helt enkelt. Man upptäcker misstag eller tråkiga tolkningar som man sedan kan börja arbeta bort. Detta är en stor del av ens utveckling.

Som musiklärare hade jag sedan länge spelat in mina elevers musicerande, gjort cd-skivor med deras egna och andras låtar. Jag hade ordnat övningskonserter inför avslutningar så att de fick en chans att bli varma i kläderna. Eleverna och jag lyssnade och tittade på inspelningarna, skrattade tillsammans, var stolta tillsammans, gick leende ifrån lektionen för att veckan efter börja om på nytt. Vi övade då ofta på samma sätt som före uppspelningen, på samma saker och hade samma rutiner. Allt det material som fanns använde jag aldrig till något mer än nostalgi!

Jag tittade/lyssnade aldrig på inspelningarna tillsammans med eleverna och funderade på vad som fungerade bra och vad som vi skulle behöva öva på. Den del av min musikundervisning som var själva musicerandet, spelandet, bestod av gemensamma genomgångar utifrån plankade låtar väl nedskrivet med bild, text och noter på ett papper. Alla skulle uppnå en grundnivå på gitarr, bas, keyboard och trummor innan de fick gå in i ett av grupprummen och börja spela tillsammans. Det gemensamma spelandet var deras morot.

Väl i grupprummen fick gruppen mer ansvar och egen tid att öva ihop sig på, därför var plankningspapprena väldigt viktiga. De skulle inte behöva komma ut och fråga mig hela tiden, de skulle kunna sköta sig själva, och många gånger gick det, andra inte. De övade i stort sett endast när jag var i samma rum och visade dem. Det gjorde att vi fick ihop låtar, låtar som de själva valt efter vad de vill spela, men på ett nödtorftigt sätt. Det handlade aldrig om att jobba med musiken, det handlade om att sätta ihop delar utav musik, försöka spela i samma hastighet och sluta någorlunda samtidigt. Eleverna tyckte det var roligt med musik men förstod aldrig riktigt vad de hade för *egentlig* nytta av det.

Ett nytt arbetssätt börjar ta form

Allt skulle förändras den dag en forskare från Musikhögskolan i Malmö kom in i mitt klassrum, med den digitala videokameran hängande över axeln. En av mina nior skulle filmas, både när jag var närvarande och när jag var inne i ett annat rum och undervisade någon annan grupp. Sedan skulle jag allteftersom titta på mig själv, på eleverna, vad som hände när jag var i rummet och när jag inte var det. Dessutom skulle eleverna få diskutera musikundervisningen och sin egen roll. De skulle få se klipp av sig själva och fundera på vad som gick bra och varför andra saker inte funkade.

Forskaren satte igång och filmade en lektion i veckan, samma klass hela tiden, och jag fick en dvd-skiva med det filmade materialet att skriva kring. Fokus var både min lärarroll och elevernas agerande. Här upptäckte vi massvis med saker som jag aldrig skulle upptäckt om vi inte filmat eleverna. Jag upptäckte elever som i stort sett aldrig presterade något när jag bad dem eller var i rummet, men när jag tittade på vårt inspelade material så fixade de att spela både trummor och bas. De elever jag trodde var ledartyper och förde gruppens musicerande framåt kunde vara de som skapade oro och okoncentration i gruppen. Någon elev som var tyst och alltid fick ta en massa kritik över att spela fel visade sig vara den som hade mest koll.

Snart klippte vi ihop de klipp där detta visades och till en början lät vi eleverna diskutera fritt kring vad som hände på vårt filmade material. Många funderingar och analyser av situationen dök upp. Efter deras diskussioner berättade jag vad jag såg, plockade ut bra och dåliga moment från olika grupper, visade på varför det fungerade så bra i en grupp där de hjälpte varandra genom att lösa problemen tillsammans och varför det inte fungerade i en annan trots att de enskilt var lika duktiga musiker. Till skillnad från förut när jag spelat in mina elevers musicerande så tog det inte slut här, tvärtom, det var nu det började!

En del elever tyckte att jag aldrig kom till dem i deras grupprum, därför lyckades de aldrig få ihop sin låt. Då fick jag chans att berätta för dem att jag var i alla grupper lika lite, jag hinner inte med mer på en timme i veckan, alternativet är att vi sitter 25 elever i stora lektionssalen och turas om att spela. Det tyckte de inte var ett bra alternativ. Istället visade vi på vad som trots allt var bra i deras grupp. En av eleverna kunde låten, varför lyssnar inte de andra på honom? En annan grupp var väldigt trögarbetad och kunde inte ta tag i plankningspappret, de var helt beroende av mig, trodde de. Jag visade upp den grupp som fungerade bäst, av sig själva kom de att bli ett skolexempel på hur jag vill att elever ska jobba med musik på högstadiet. Eleverna började fundera, jag började fundera, det var dags att fortsätta arbeta med musiken.

Till skillnad från tidigare så hade vi nu gemensamma referenser till hur man kan öva effektivare. Jag påminde ständigt eleverna om att hjälpa varandra, jag kom ihåg deras kritik om jag inte var närvarande tillräckligt och gav den gruppen lite mer tid. Väl inne i den gruppen gjorde jag dem medvetna om detta och att ett mål var att de skulle bli lika självständiga som den grupp som kommit längst i sitt samspel. Det handlade inte om att de skulle spelas lika bra, det var viktigare att de lärde sig arbeta tillsammans, då skulle de dessutom bli lika duktiga, en belöning som kommer på köpet om elever lär sig hjälpa och stötta varandra. Det blev en fantastisk avslutningsmiddag för dessa nior där de efter allt övande fick spela upp sin låt Leave (Get out) som de hört artisten JoJo framföra med rungande applåder och många beundrande blickar från publiken.

Fortbildning

Det finns flera vinster med att arbeta såhär. En är att du som lärare får en fantastisk fortbildning genom att du själv upptäcker vad du gör bra och vad du gör mindre bra. Fundera över varför vissa saker du gör engagerar eleverna och får dem att utvecklas och varför andra saker gör att eleverna tappar fokus och står och stampar på samma ställe!

Bara genom att titta på sig själv på inspelad video eller lyssna på sig själv genom inspelat ljud från mp3-spelare eller bandspelare utvecklas du som lärare. Har man gått igenom en lärarutbildning så har man så många idéer och tankar kring vad bra undervisning är att jag hävdar att man på detta sätt kan fortbilda sig själv genom hela livet så länge man är sugen på att utvecklas och testa nya lösningar.

Har du möjlighet att låta en kollega titta på någon inspelning tillsammans med dig och föra en diskussion om vad som händer under lektionen både med dig och dina elever har du en ännu bättre möjlighet till lärarfortbildning. Jag hade turen att ha en forskare från Musikhögskolan i Malmö att titta på inspelningar tillsammans med och det handlade inte om att hon skulle sitta och kritisera mig utan genom diskussioner och funderingar kring det vi såg har jag fått så otroligt många nya idéer och tankar kring min undervisning.

Ett nytt arbetssätt

På Satellitskolan är förutsättningarna lite annorlunda, det integrerade arbetssättet och en timmes musik i veckan, oftast halvklass, gör att eleverna får musik i olika former hela tiden. När vi gör tv, film, teater, radio utifrån ett tematiskt arbete behövs det musik till det. Dessutom tar vi emot gymnasieklasser som spelar för oss, vi är ute och spelar offentliga konserter, spelar när vi besöker andra skolor, har föreställning varje terminsslut. Kort sagt, eleverna umgås mer aktivt med musik här på Satellitskolan. Nu var det dags att prova samma arbetssätt på en ny skola.

Jag hade i vanlig ordning satt en deadline på när låtförslag skulle vara inlämnade till mig, uppmanade eleverna att gärna lämna flera och diskutera med mig om vad som skulle kunna fungera. När deadline var förbi hade jag inga låtförslag i nian vilket var den klass jag efter piloten på Rosengårdsskolan tänkte arbeta med efter vår metod. En majoritet av eleverna i klassen lyssnade på gitarrbaserad musik, gärna åt punkhållet, så jag pejlade av läget och bestämde mig för att de får ta konsekvenserna av att inte ha utfört sin mycket enkla uppgift att ge mig låtförslag.

Det handlar inte om att straffa dem genom att välja en låt som de absolut inte kan tänkas vilja spela, då hade inget fungerat. Nej, det handlar om att hitta en låt som de kan gilla trots att det är deras mossige musiklektör som valt den. Det blev inte punk, men nästan, "Guns of Brixton" av The Clash. Ibland väljer man bara helt fel, fel artist, fel låt, fel gruppssammansättning. Denna gång lyckades jag dock träffa "bull's eye"! Inte för att allt flöt på, inte för att eleverna presterade på topp hela tiden och satte låten på några veckor, så var det inte alls. Däremot hade jag deras intresse för låten rakt igenom arbetet med den även då de satt med instrumentet i hand och gjorde ingenting, hur konstigt det än låter.

Den första fördelen var att The Clash stod högt i kurs bland de flesta elever och de som inte visste vilka det var ville snart veta bara för att alla andra visste. Den största fördelen med låten

var att basgången är så typisk. Den är en upprepad figur som är likadan genom hela låten, inte för lätt men så pass lätt så att även den ovane musikanten kan lära sig den om han övar lite. Det förde med sig att efter första lektionen som var en gemensam genomgång av vad alla instrument spelade, kunde de duktiga spela basgången som låter bra och häftig även om man spelar den ensam på en akustisk gitarr. De inte lika vana musikanterna hade dock en aning om hur den spelades och kunde med hjälp av de duktigare snappa upp hur man bör göra för att klara av att spela den.

På samma sätt som på Rosengård presenterade jag låten genom att alla skulle prova på varje instrument och känna hur man spelade dem för att sedan få välja ett att börja öva på. Det hände inte jättemycket... Jag gav inte upp, filmade allt och fortsatte med mina mantra: "Hjälp varandra", "våga göra fel" och "sitt inte bara av tiden". Sakta men säkert började de trots allt lära sig sina saker och så småningom spela i grupp men det tog en förfärlig massa tid.

Jag samlade ihop materialet forskaren spelat in och kollade igenom mina anteckningar kring varje lektion, plockade ut tydliga exempel på vad som tog tid. I denna grupp var det oftast så enkelt som att när jag inte var i närheten så övade man inte. Att eleverna ungefär samtidigt klagat över att de hade för lite musik var väldigt passande, det tänkte jag genast ta upp med dem. Jag tog också fram goda exempel från gamla videoinspelningar forskaren gjort av niorna på Rosengårdsskolan när jag arbetade där. Nu skulle även dessa elever se vad som händer på deras musiklektioner.

-Varför vill ni ha mer musik när ni inte utnyttjar den tid vi har? Först var de inte riktigt med på vad jag menade, men efter att sett mina exempel förstod de mer än väl. Vi började få gemensamma referensramar till hur övande bör se ut. Jag visade dem goda exempel från inspelningar både från Satelliten och Rosengårdsskolan, återigen för att vi skulle få gemensamma referensramar att utgå ifrån till nästa musiklektion. Sedan visade jag också upp goda exempel där de framträder, rör sig till musiken och förklarar min tes om att 50% av ett uppträde sitter i framträdandet och resterande i musikens framförande. Därefter gav jag dem fyra veckor, efter de fyra veckorna skulle de tillsammans sätta låten och spela upp inför hela skolan. De fixade det.

Här tar inte arbetet slut, här fortsätter jag att på ett eller annat sätt dokumentera deras repande och uppträden. Alla har inte kommit lika långt, vissa arbetar fortfarande med att våga fråga, eller förstå varför de inte kommer lika långt som andra gör. Andra har musikaliskt kommit så långt att de i stort sett bara jobbar med framträdandet, sin utstrålning och kontakt med publiken. Oavsett vilket så dokumenterar jag dem och låter dem reflektera över sig själva och mig som lärare. De lär sig och jag lär mig.

Även de som inte är musikintresserade och inte vill stå på scen och uppträda tar med sig erfarenheten till andra ämnen då de ska hålla föredrag, eller prata med gäster och företag vi arbetar med. Jag arbetar på samma sätt i svenska när det gäller att redovisa och läsa högt inför folk. Det är okej att göra fel, då lär man sig, våga ta hjälp av andra och hjälp andra, framträdandet är lika viktigt som framförandet vid ett uppträde, oavsett om det är musik, svenska, SO eller vid en framtida anställningsintervju.

Metoden i all sin enkelhet

1. Ha ett mål, spela upp för varandra, för klassen, för skolan, föräldrar eller vad som helst, men ett "vettigt" mål, inget påhittat.
2. Hitta musik som motiverar till att spela utan lärare, det vill säga ofta riffbaserad, repetativ musik eller melodisk sådan som är igenkänningsbar även om eleverna bara kan en bit av melodin..
3. Sprid som ett mantra i klassen att det är ok att spela fel, då har man möjlighet att utvecklas och att det är ett mål att alla ska lära sig att hjälpa varandra när man fastnar och inte läraren är där. Det är bra att lära sig saker genom kompisarna, faktiskt bättre!
4. Ge eleverna så tydliga instruktioner att de faktiskt får en riktig möjlighet att arbeta självständigt, både enskilt också i grupp, utan att vara beroende av läraren.
5. Beröm till en början eleverna mer när de hjälper varandra än när de spelar bra. Beröm detta särskilt hos de som är naturliga musikaliska ledare så de blir medvetna om att den biten är lika viktig som den musikaliska.
6. Hjälp dem så mycket du kan men gör inte deras arbete åt dem, låt dem försöka själva först. Denna metod är till för att eleverna ska bli självständiga, ta ansvar för sig och sin grupp, lära sig lösa konflikter, bli demokratiska och utvecklas musikaliskt. Det är inte meningen att läraren ska sitta i rummet bredvid och dricka kaffe för att eleverna blivit självständiga men löser du alla problem vänjer de sig naturligtvis vid det.
7. Spela in (ljud, med eller utan bild efter möjligheter) eleverna från lektion ett när ni har gemensam genomgång. Gör likadant med lektion nummer två och utifrån hur bra denna gått *berätta* för dem vad du upptäckt, om de hjälper varandra bra, eller om för mycket tid går åt till ingenting eller snack. Men som sagt, hjälper de varandra och stöttar varandra bra och de arbetar mycket av tiden, beröm dem och visa upp dessa exempel som goda förebilder!
8. Anteckna tankar från inspelad lektion så snart som möjligt. Titta/lyssna igenom det inspelade materialet. Skumma igenom det, du letar efter tydliga exempel, bra och dåliga, du behöver inte lyssna på hela lektioner för att få fram det. Hinner du bara lyssna en kort stund så ska du se att du hittar intressanta saker ändå!
9. Så fort du har material som tydligt (det som är tydligt för oss pedagoger är inte alltid det för eleverna) visar på positiva tendenser eller på negativa, så börjar du nästa lektion med att låta eleverna lyssna och se dessa exempel. Fråga dem vad som är bra och dåligt. Första gången är det möjligt att du måste tala om för dem vad du letar efter och varför! Det är helt ok, vi kan inte förvänta att våra elever ska kunna samarbeta om vi inte ger dem verktygen till hur man gör. Spela in resten av lektionen så eleverna direkt får chans att visa att de lyssnat på dig.
10. När eleverna lämnat den enskilda övningsfasen och börjat spela tillsammans spelar du in dem igen och upprepar de senaste punkterna. Beroende på vad som händer lägger du fokus på olika saker, såsom gnäll dem emellan, hjälper det? Har någon svåra grejer och behöver öva

enskilt? De får inte ihop sticket, varför inte? Räknar de rätt, behöver de lyssna mer på varandra?

11. Låt eleverna reflektera över din roll som lärare också. Var inte rädd för att få kritik, ta till dig den och förbättra dig. Vi begär att eleverna ständigt ska utvecklas, då måste vi själva också göra det. Dessutom får du en anledning att pusha på eleverna lite mer. Om du arbetar för att utvecklas kan du begära samma sak av dem.

12. När låten sitter ska de spela upp och göra samma analys där, men fokusera på framträdandet. Den här biten är otroligt rolig att arbeta med! Starta så tidigt som möjligt, berätta för dem att framträdandet är minst 50% av ett bra uppträde. Jag brukar tala om för alla nya elever jag får, oavsett ålder, att det finns en väl bevarad hemlighet bland musiker: vi spelar ständigt fel men vet hur vi döljer dem. Detta är ett mål, jag berömmar mina elever då de spelar fel men ändå fortsätter som om inget hänt, det är ju okej att göra fel! Jag diskuterar vilka vinster det finns för självförtroendet att kunna göra ett framträdande bra, att folk beundrar de som inte är osäkra inför att tala inför en grupp med kanske okända människor, vilket alla elever kommer att göra någon gång under sin skolgång. Sedan är det en bra och kul idé att titta på olika artisters uppträdanden som finns på video-sajten youtube.com. Där vimlar det av artister med gott självförtroende som inte är jätteduktiga musiker men som lärt sig vikten av ett bra framträdande.

Svårare än såhär är det inte! Jag upprepar detta med så många klasser det finns möjlighet till och gör så varje år. När eleverna kommer upp i åk nio är detta en naturlig del av musikundervisningen, man hjälper varandra, man funderar över varför saker inte fungerar musikaliskt till sist står man och övar framträdanden i replokalen och pratar om vad man kan göra till den låten och den rytmen. De funderar på att skippa sticket därför att det inte sitter, en annan grupp förlänger introet därför att de ska framträda på ett speciellt sätt, de ska sätta upp en minishow under sin låt som de ska framföra. Men framförallt, som en av våra elever sa till mig när en tidning hade intervjuat henne efter att hon hade representerat skolan vid en prisutdelning på RFSU-kongressen 2007:

- Det här hade jag aldrig vågat göra innan jag började på Satelliten. Här blir man liksom van att prata med människor man inte känner och man gör det utan att tänka på det!

Detta är vinsten med att arbeta såhär, elever gör saker som de aldrig trodde att de skulle våga göra. Jag tror det är toleranta, förstående ungdomar som kommer våga stå upp för sina åsikter i framtiden och det behöver vi.

Elevernas röster

”...Och sen när man väl spelar tillsammans så får man en annan kontakt och man blir kanske bättre vänner genom att spela tillsammans...”

En av utgångspunkterna för SIM var att lyfta fram elevernas röster om musik och musikundervisning i en mångkulturell skola. Många röster hördes naturligtvis under de lektioner och konserter som filmades, men för att få ett mer fokuserat underlag för analys gjordes också intervjuer med sex av de filmade eleverna samt en enkät som besvarades av 43 av skolans totalt 58 elever. Röster ur intervjuerna är i denna sammanställning infogade som pratbubblor i den löpande texten kring det statistiska materialet.

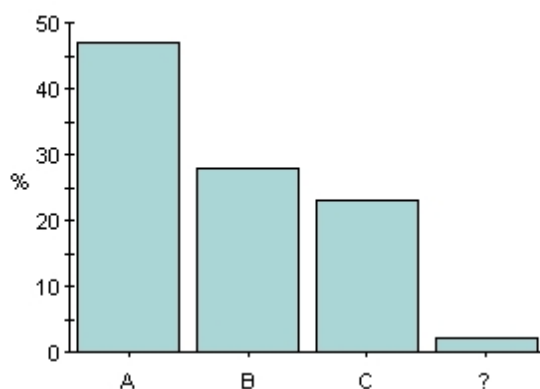
Enkäten bjöd på en del överraskningar. Att 60% av eleverna tycker att musik är det roligaste ämnet i skolan och 25% anger att det är det viktigaste är kanske inte så förvånande. Men att 73% av eleverna menar att kvaliteten på en musiklektion avgörs av elevernas engagemang och alltså inte av vad läraren gör eller inte gör är intressant. Liksom att elever med utländsk bakgrund inte tycker att ”musik får mig att känna mig som den jag är” i lika stor utsträckning som svenska elever.

För att göra enkäten överskådlig och mer inbjudande delades den in i fem tematiska avdelningar. Den första hade till syfte att ringa in vad musiken betyder för elevernas personliga och kulturella identitet. Den andra avdelningens frågor handlar om musikens plats i skolan. I den tredje handlar det om musik och känslor, medan den fjärde pejar lyssnarvanor. Den femte och sista avdelningen handlar om elevernas förhållande till förändringar och bevarande.

Några inledande fakta

Hälften av eleverna angav att de lyssnar till musik mer än fyra timmar per dag. En av dem uppgav sig lyssna även på klassisk musik, annars är det väldigt blandat, Nio av 42 svarande lyssnar på ”allt möjligt” eller ”allt, bara det är bra”. 27 av eleverna uppger att de spelar något instrument, omfattningen frågade vi inte om. Strax över hälften av eleverna har föräldrar (en eller båda) som är födda utomlands:

Klicka i det alternativ som stämmer:

	%	#
A) Båda mina föräldrar är födda i...	46.5%	20
B) Båda mina föräldrar är födda u...	27.9%	12
C) En av mina föräldrar är född u...	23.3%	10
D) ?	2.33%	1
Summa	100%	43

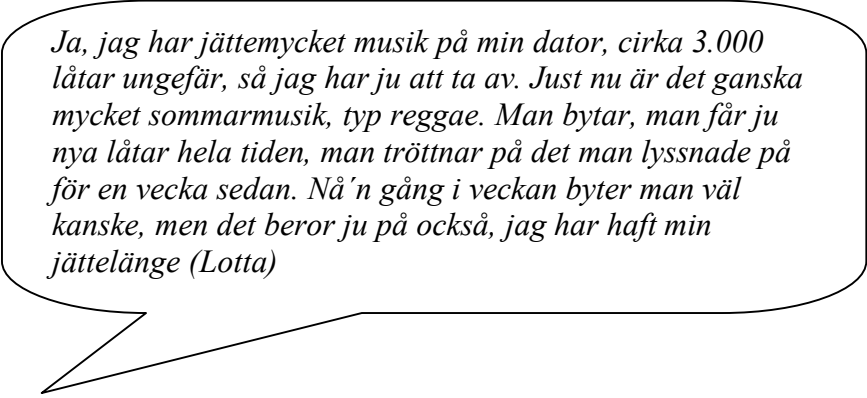
Om musik och identitet

Under denna avdelning fick eleverna ta ställning till nio påståenden och klicka i ett av fyra svarsalternativ, ”jag håller inte alls med”, ”jag håller inte med”, ”jag håller med” eller ”jag håller helt med”, något ”lagomalternativ” fanns inte.

De nio påståendena var:

1. Musik är en del av mitt vardagliga liv.
2. Musiken jag lyssnar till liknar kulturen som jag tillhör.
3. Den musik jag lyssnar på ger mening till mitt liv.
4. Musik ger mig chansen att lära känna andra kulturer.
5. Den musik jag lyssnar på får mig att känna mig som den jag verkligen är.
6. Musik ger mig känslan av att tillhöra en grupp.
7. Jag omges av vänner som gillar samma musik som jag.
8. Den musik jag lyssnar på stärker min identitet
9. Genom att lyssna till olika kulturers musik förstår jag min egen kultur bättre.

Uppgiften att mer än hälften av eleverna lyssnar på musik mer än fyra timmar per dag förstärks av att 93% håller med om att musiken är en del av det vardagliga livet.

Ja, jag har jättemycket musik på min dator, cirka 3.000 låtar ungefär, så jag har ju att ta av. Just nu är det ganska mycket sommarmusik, typ reggae. Man bytar, man får ju nya låtar hela tiden, man tröttnar på det man lyssnade på för en vecka sedan. Nå'n gång i veckan byter man väl kanske, men det beror ju på också, jag har haft min jättelänge (Lotta)

Spår 9, 17.48 (samtliga spårangivelser ska ersättas med en länk till ljudfil på webben)

När det gäller frågan om musiken ”liknar kulturen som jag tillhör” håller cirka 70 procent inte med. Möjligen har de valt att tolka kultur som föräldrarnas kultur. Runt 70% uppger nämligen samtidigt att de omges av vänner som lyssnar på samma musik som de själva.

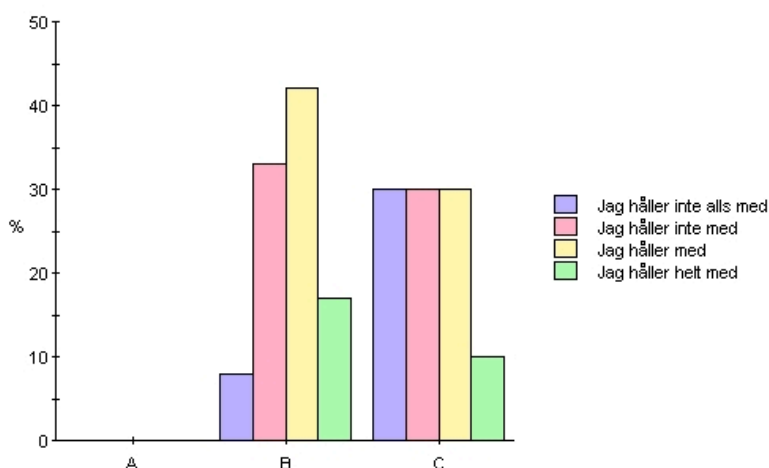
När det gäller frågan om musiken ger mening åt livet skiljer sig svaren åt mellan de svenska eleverna och de med utländsk bakgrund. 49% av de svenska uppger att så är fallet, jämfört med endast 33% av eleverna med båda föräldrarna födda utomlands. När det gäller svaren på frågan om musik ger mig chansen att lära känna andra kulturer är förhållandet det omvända, det vill säga 42% av de svenska eleverna håller med, medan 58% av elever med båda föräldrarna födda utomlands tycker att så är fallet.

Ja, på något sätt tycker jag faktiskt att det är väldigt synd, men på något sätt är det ändå skönt att hur dumt och hemskt det än låter så vet man vilken grupp man tillhör och så ska man inte tro att man är nåt annat än vad man egentligen är. Så det är ganska skönt att dom där osynliga linjerna och gränserna finns. (Lena). Mm, för då slipper man, man vill inte riktigt bli så blandad (Lotta).

Spår 9, 29.17

Uppseendeväckande stor är skillnaden mellan grupperna när man tittar på påstående nummer 5. Medan 68% av de svenska eleverna uppger att musiken får dem att känna sig som ”den jag verkligen är”, är motsvarande siffra för elever med utländsk bakgrund 40% eller 58%.

Den musik jag lyssnar på får mig att känna mig som den jag verkligen är

	Summa	i)	ii)	iii)	iv)
A) Båda mina föräldrar är födda i Sverige	0	0%	0%	0%	0%
B) Båda mina föräldrar är födda utomlands	12	8.33%	33.3%	41.7%	16.7%
C) En av mina föräldrar är född utomlands	10	30%	30%	30%	10%
Summa	22	4	7	8	3

i = Jag håller inte alls med, ii = Jag håller inte med, iii = Jag håller med, iv = Jag håller helt med

Förklaringen till denna skillnad kan vi bara spekulera kring. Är det möjligen så att svenskarna har mer tid till ”navelskåderi” än eleverna med utländsk bakgrund? Tvärt emot våra föreställningar uppger 63% av samtliga elever att musiken INTE ger dem känslan av att tillhöra en grupp. Det kan också vara så att frågan uppfattats som något annat än det vi avsett. 74% anger ju samtidigt att de omges av vänner som gillar samma musik som de själva. 58% av elever med båda föräldrarna födda utomlands uppger att musiken de lyssnar på stärker deras identitet, vilket delvis motsäger svaret på påstående nummer fem. 63% av de svenska eleverna menar att musiken de lyssnar på stärker deras identitet. Påståendet ”genom

att lyssna till olika kulturers musik förstår jag min egen bättre" får inte alls medhåll i någon av grupperna, 71% håller inte med. Sammanfattningsvis ger avdelning om identitet och musik motsägelsefulla svar. Det verkar som om lyssnande är mer kopplat till individen än till gruppen, men det är för osäkert underlag för att kunna dra någon säker slutsats. Ambivalensen återfinns också i intervju svaren. Medan Ida och Petra (ovan) talar om att "man inte vill bli så blandad", säger Ib att det inte finns några tydliga gränser, och att han lärt känna nya människor.

Det är ingen vidare sortering. Man går dit man vill vara... Ja, det finns ju visst grupper, men det är mest för att dom vill vara tillsammans. Det är inget sånt "du får inte vara här". (Peter)

Spår 11, 8.44

Om musik och skola

Här fick eleverna ta ställning till följande påståenden:

1. Musikämnet är det viktigaste ämnet i skolan.
2. Musikämnet är det roligaste ämnet i skolan.
3. Det jag lär mig på musiklektionerna har jag nytta av även i andra ämnen.
4. Musikämnet kan påverka relationerna mellan olika individer och grupper i skolan.
5. Musikämnets kvalitet avgörs av muskläraren.
6. Musikämnets kvalitet avgörs av elevernas engagemang.

Slutligen fick eleverna svara fritt på vad det tycker utmärker en bra musiklektion.

Inte helt oväntat angav 60% att musik är det roligaste ämnet. 51% av eleverna tror inte att de lär sig på musiklektionerna har någon betydelse för andra ämnen.

"Ett misslyckande", kommenterar muskläraren, men tillägger genast "46% ser nyttan, det är ju i och för sig bra".

62% tror att musikämnet kan påverka relationerna mellan olika grupper och individer (en något högre andel bland elever med utländsk bakgrund). Det verkar inte som om de kopplar denna sociala effekt som något som har betydelse för skolan i andra ämnen.

Uppseendeväckande är att 25% av eleverna INTE tycker att muskläraren avgör musikämnets kvalitet och att 76% anser att det är elevernas engagemang som styr kvaliteten. Förmodligen avspeglar dessa svar musklärarens mantra i undervisningen: "Ni har ansvar för ert eget lärande".

Alltså läraren, han kan ju sätta igång alla, men om han står och snackar riktigt länge tycker jag bara att det är i vägen egentligen. (Peter)

Spår 11, 12.28

Bland de fria svaren om vad som utmärker en bra musiklektion märks bland annat:

”När alla försöker och gör sitt bästa.”

”Alla håller sams, det ska aldrig vara en person som alltid vill spela ett speciellt instrument, man lär sig mer när man provar olika. Man ska ha kul, spela och hjälpa varandra.”

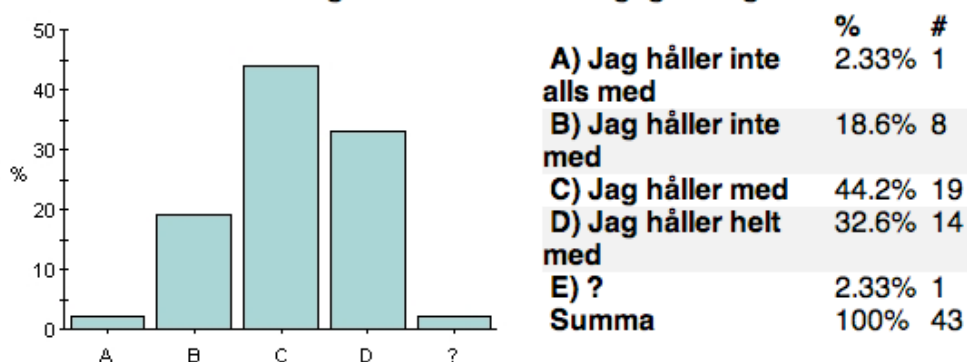
”När alla är engagerade.”

”När jag får spela det jag vill spela och musiken måste jag gilla också.”

Det finns också de som efterlyser mer lärarledd tid.

”Att man hinner få egen tid från läraren där han lär en personligen en låt utan att bli störd av någon annan.”

Musikämnets kvalitet avgörs av elevernas engagemang

Om musik och känslor

I denna avdelning ryms fyra påståenden:

1. Musiken låter mig ”känna min insida”.
2. Musik lugnar ner mig.
3. Musik gör mig orolig.
4. Musik ger mig tröst.

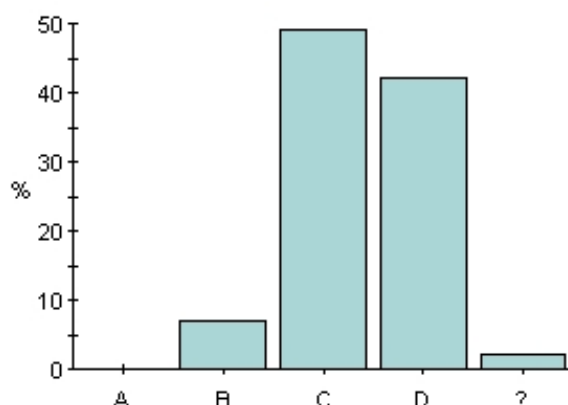
Här ger samtliga svar tydliga bilder av musikens betydelse för elevernas känslor. 60% anger att musiken ger dem tröst, hälften att musiken låter dem ”känna insidan”, 94% håller inte med om att musiken ger oro.

...med det är liksom just det där att det ska gripa en utan att man riktigt, eller aldrig kommer att förstå varför. Att det bara är så gripande musik. Då kan det i princip var vilken musik som helst, bara jag får känslor av den. Det behöver inte alltid vara bra känslor. Man kan må dåligt också. Men att man får riktigt starka känslor, det tycker jag är bra musik. (Lena)

Spår 9, 2.39

Tydligast är utslaget på påståendet att musiken lugnar ner, 92% håller med.

Musik lugnar ner mig

	%	#
A) Jag håller inte alls med	0%	0
B) Jag håller inte med	6.98%	3
C) Jag håller med	48.8%	21
D) Jag håller helt med	41.9%	18
E) ?	2.33%	1
Summa	100%	43

Elevernas lyssnarvanor

I denna avdelning fick eleverna ta ställning till:

1. Jag lyssnar till melodin i musiken.
2. Jag lyssnar till rytmen i musiken.
3. Jag lyssnar till texten i musiken.
4. Jag lyssnar alltid till samma slags musikstil.
5. Jag lyssnar på olika musikstilar.
6. Jag är intresserad av andra konstarter också, t ex dans, konst, film.
7. Jag tycker om att lyssna till jazz.
8. Jag tycker om att lyssna till klassisk musik.
9. Jag tycker om att lyssna till popmusik.
10. Jag tycker om att lyssna till folkmusik (från hela världen).
11. Jag tycker om att lyssna till musik som sjungs på mitt eget modersmål.

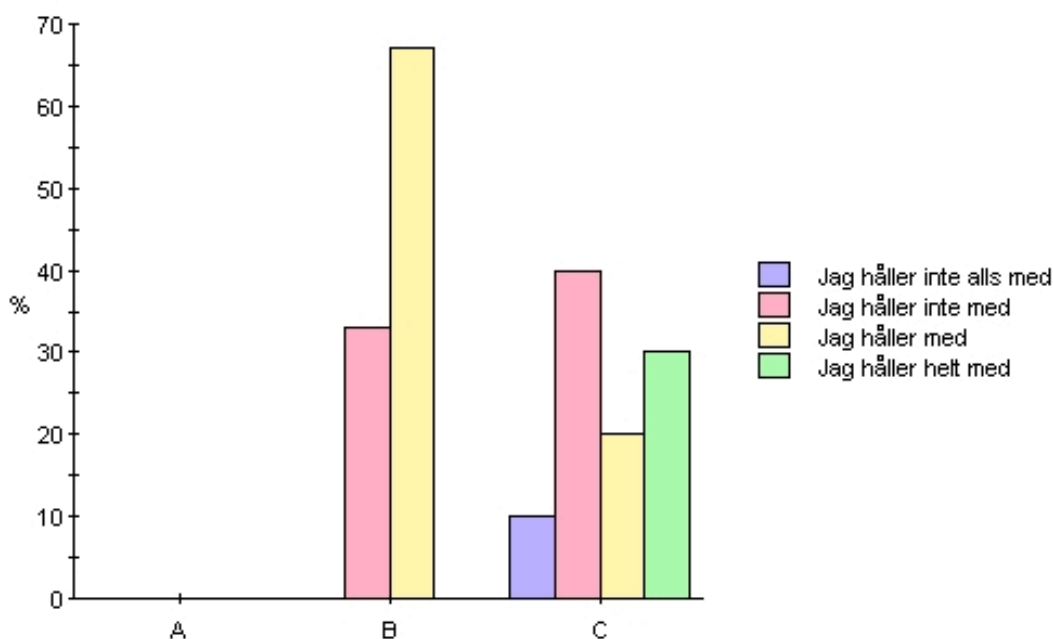
Svaren visar att eleverna lyssnar till både melodi, rytm och text i lika hög utsträckning, runt 90 % håller med. När eleverna fick ange vilken sorts musik de lyssnar på visade svaren mycket stor variation, vilket bekräftas av att 86% inte håller med om de alltid lyssnar till samma slags musikstil.

Ja, jag minns att min mamma har spelat cello större delen av mitt liv, och det har inspirerat mig också att spela – fast jag inte gör det än. Jag har börjat lyssna på olika sorters musik och så. Jag kan lyssna på klassisk musik också, för att jag är van vid det. (Lena)

Spår 9, 1.23

80% uppger att de även är intresserade av andra konstarter, vilket förmodligen avspeglar Satellitenskolans inriktning på film, drama och musik. Över hälften lyssnar inte på jazz eller klassisk musik. 46% av de svenska eleverna uppger att de lyssnar till folkmusik (från hela världen) medan andelen är högre bland de med utländsk bakgrund.

Jag tycker om att lyssna till folkmusik (från hela världen)

	Summa	i)	ii)	iii)	iv)
A) Båda mina föräldrar är födda i Sverige	0	0%	0%	0%	0%
B) Båda mina föräldrar är födda utomlands	12	0%	33.3%	66.7%	0%
C) En av mina föräldrar är född utomlands	10	10%	40%	20%	30%
Summa	22	1	8	10	3

i = Jag håller inte alls med, ii = Jag håller inte med, iii = Jag håller med, iv = Jag håller helt med

Om förändringar

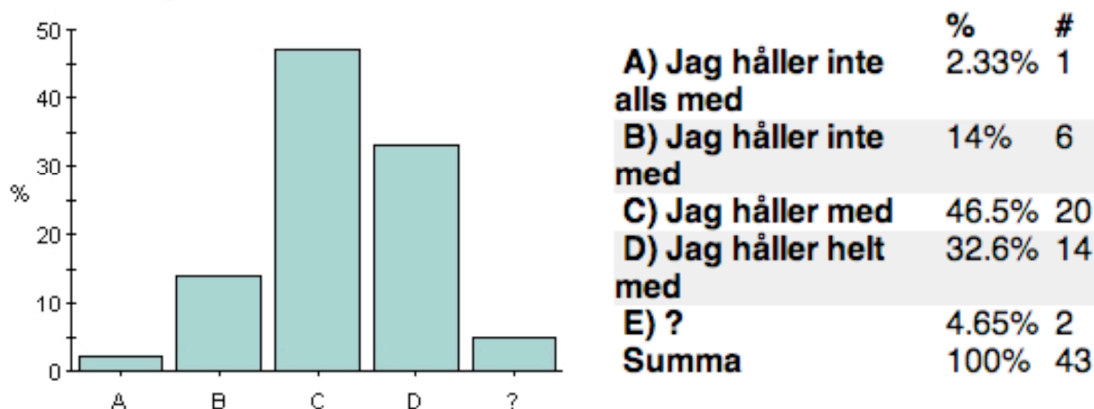
I denna avslutande avdelning fanns följande att ta ställning till.

1. Musik kan påverka mitt uppförande.
2. Musik förändrar mina känslor.
3. Musik kan påverka mina tankar.
4. Jag letar alltid efter nya musikstilar.
5. Min favoritmusik kommer inte att ändras.

Här förstärks svaren från avdelningen om musik och känslor. 60% anger att musik förändrar känslor (80% angav att musik är lugnande). Cirka hälften menar att musiken kan påverka även uppförandet och den stora majoriteten anger att tankarna påverkas. Runt 40% anger att

de letar efter nya musikstilar, medan svaren på det sista påståendet är svårtolkat på grund av negationen i påståendet. Runt 40% anger också att deras favoritmusik inte kommer att ändras.

Musik kan påverka mina tankar

I intervjuerna uppehöll vi oss en del vid Satellitens skolan som integrationsprojekt. Samtliga sex intervjuade uppgav här att skolan gett dem nya vänner.

Så det funkar nog ganska bra som ett integrationsprojekt för det är ju en musikskola eller media och musikskola, vilket gör att alternativa kids söker sig hit liksom och dom som kommer från Rosengård och inte är så vana vid att träffa alternativa dom får ju träffa dom och umgås med dom och se att dom är som vilka personer som helst. (Ida) Förut när jag såg en grupp invandrare så blev jag bara rädd och gick iväg eller började bli skrämmd av att "dom kan slå ner mig" och så där. Men nu, när man umgås, vi har ju många utländska i vår klass, men när man umgås med dom så känner man sig trygg och dom är liksom ens vänner, så nu när man ser dom på gatan så bara kan man skratta lite, för att man tycker att det är så kul som dom pratar och som dom är i deras sätt att vara och umgås. Det är så annorlunda. (Petra) Ja man lära sig, eller man förstår sig på dom mycket bättre när man känner dom. (Lotta)

Spår 9. 23:22

Andra lärares röster

”Att man hittar något som engagerar eleverna och i bästa fall att eleverna kan se kopplingen mellan musikundervisning och övrig undervisning”.

Lärarnas svar på enkäten ”Du och musiken” skiljer sig på många punkter från elevernas. Att musikens uppgift är att stötta annan undervisning är en åsikt som inte återfinns bland elevsvaren som mer handlar om att få lära sig spela.

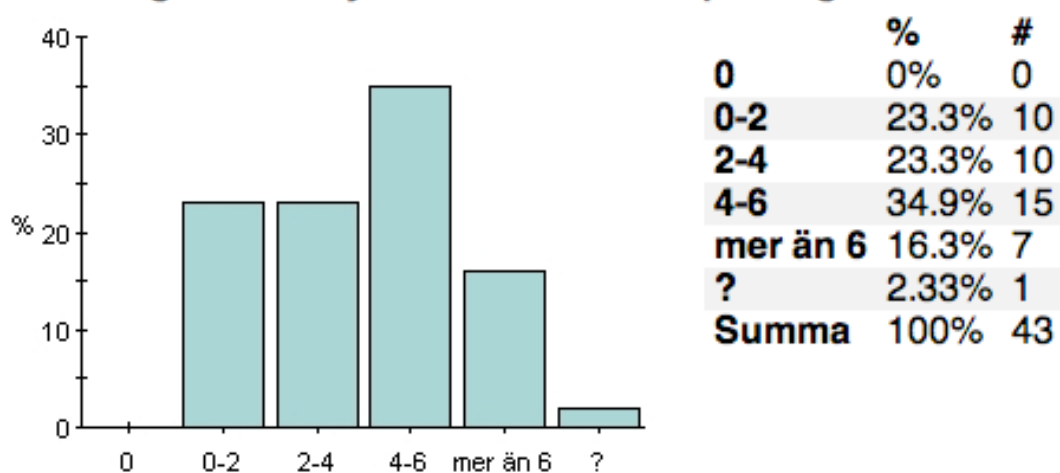
Enkäten ”Du och musiken” skickades för jämförelsens skull även ut till samtliga 75 lärare vid Rosengårdsskolan. 19 svar kom in, vilket ger oss en liten grupp att behandla statistiskt, men vi har ändå valt att använda oss av materialet, väl medvetna om svagheten. Några tendenser vågar vi lyfta fram.

Inte helt överraskande finner vi att ”graden av svenskhet” är betydligt större bland lärarna än bland eleverna. 15% av lärarna har två föräldrar födda utomlands, medan motsvarande siffra bland eleverna är 28%. Breddad rekrytering till läraryrket är ett måste om skolan ska kunna spegla det svenska samhällets mångfald. Detta är dock en diskussion som ligger utanför denna undersöknings område.

Den tid man lägger ner på att lyssna på musik skiljer sig också radikalt mellan lärargruppen och elevgruppen.

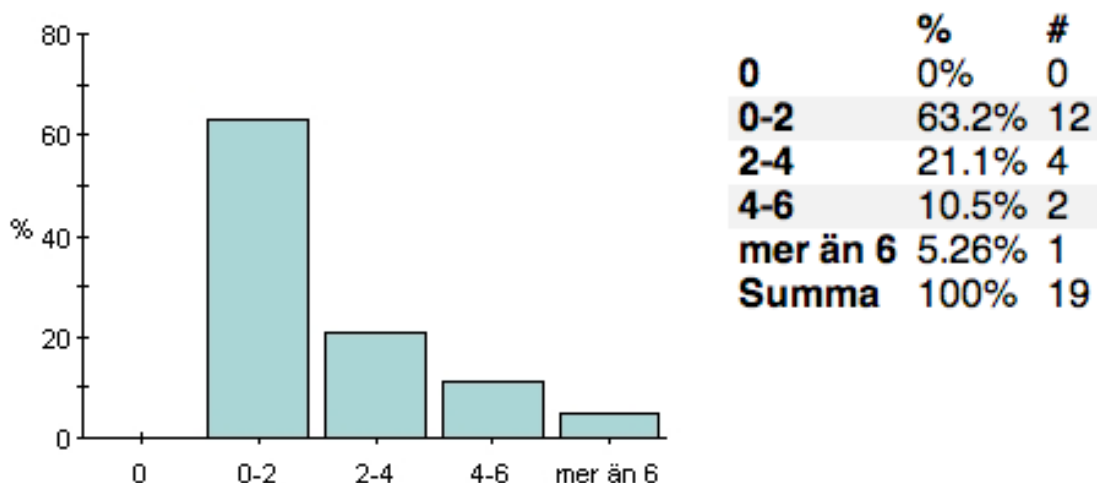
Elever:

Hur många timmar lyssnar du till musik per dag?

Lärare:

Hur många timmar lyssnar du till musik per dag?

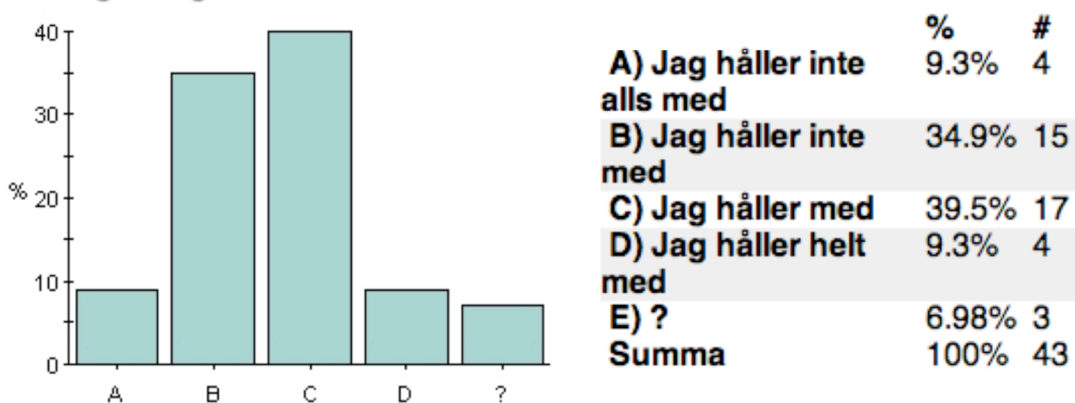

Tillhörighet

En större del av lärarna anger också att ”musiken jag lyssnar till liknar kulturen som jag tillhör”, mer än hälften mot en tredjedel av eleverna. Betyder det att eleverna har en större öppenhet mot andra kulturers musik eller har eleverna och lärarna tolkat påståendet på olika sätt? En trolig förklaring är att eleverna tolkar ”kulturen jag tillhör” som föräldrarnas kultur, en kultur som de kanske vill ha en viss distans till. Att musiken ger mening till livet är både lärare och elever överens om, staplarna ser nästan identiska ut. Intressant att notera är att både elever och lärare är mycket skeptiska till idén att ”musik ger mig chansen att lära känna andra kulturer”. Lärarna är dock något mer beredda att hålla med.

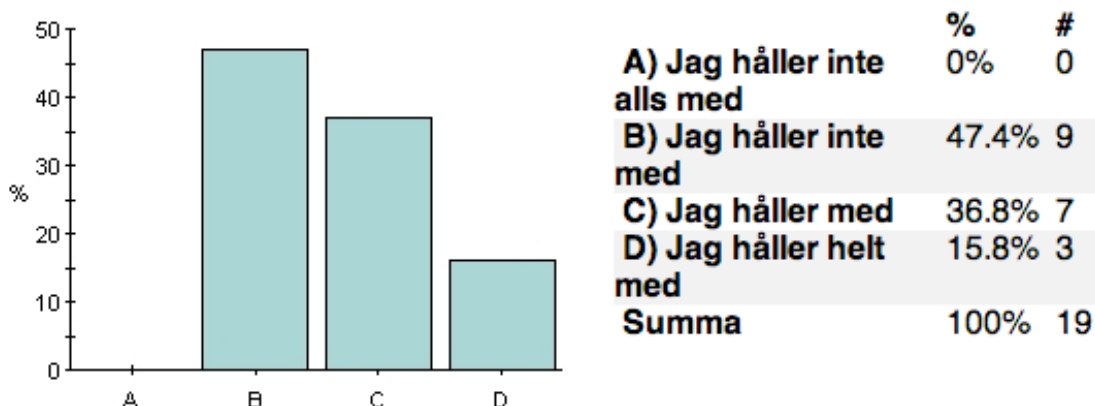
Elever:

Musik ger mig chansen att lära känna andra kulturer

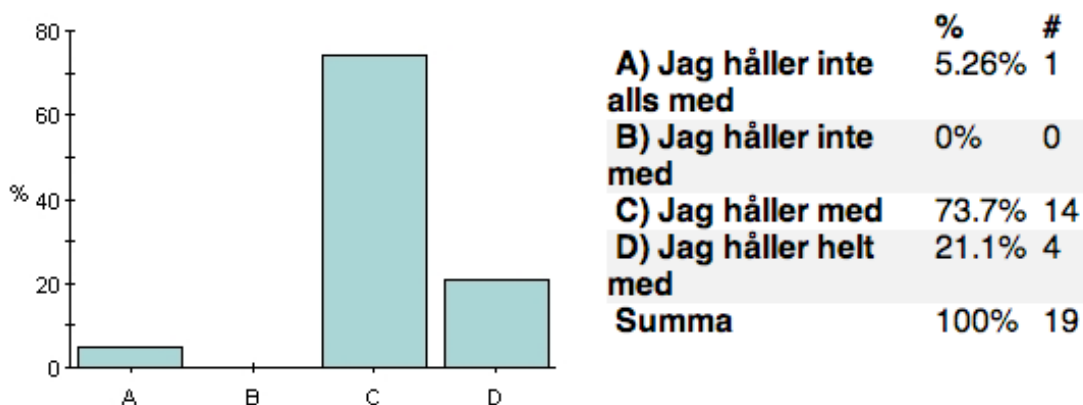
Lärare:

Musik ger mig chansen att lära känna andra kulturer

INGEN av lärarna tycker att musikämnet är det viktigaste i skolan, jämfört med 24% av eleverna. Däremot tycker många lärare att det man lär sig på musiklektionerna har man nytta av även i andra ämnen.

Det man lär sig på musiklektionerna har man nytta av även i andra skolämnen

Lärarna tror också i högre grad än eleverna att musikämnet kan påverka relationerna mellan olika individer och grupper i skolan. Att musikämnets kvalitet skulle avgöras av musikläraren är det bara 5% av lärarna som säger emot. Intressant i detta material att notera är att hela 25% av eleverna inte håller med detta påstående. Eleverna framhåller istället elevernas engagemang som avgörande för kvaliteten. Ett resultat av vårt arbete med SIM-projektet?

I avdelningen om musik och känslor skiljer sig svaren inte markant åt mellan grupperna, medan det som förväntat visar sig stora skillnader i avsnittet om lyssnarvanor. Närmre 80% av lärarna anger att de tycker om att lyssna på klassisk musik, dubbelt så stor andel som i elevgruppen. Något förvånande anger 42% av eleverna att de tycker om att lyssna till klassiskt musik! Runt 40% av både elev- och lärargrupperna tycker om att lyssna till jazz, medan popmusik tycks vara en genre för lärare, 61% av eleverna mot 95% av lärarna anger

att de tycker om att lyssna till pop. Här har vi säkert ett problem med hur elever respektive lärare tolkar genren ”pop”. Folkmusik (från hela världen) står inte högt i kurs hos eleverna, 46% lyssnar gärna, jämfört med 83% av lärarna.

Sammanfattningsvis skiljer sig svaren inte radikalt åt när det gäller musik och känslor, medan det finns en del intressanta skillnader i uppfattningarna kring lärarens betydelse för kvaliteten i musikämnet, musikämnets förhållande till andra ämnen och mer förväntat – till lyssnarvanor.

Forskarens röst

- om projektet SIM som både ett utvecklingsarbete på Satellitenskolan och ett bidrag till nationella och internationell musikpedagogisk forskning kring musikutbildning i mångkulturella klassrum.

Projektet SIM har från start till slut drivits i ett tätt samarbete mellan en musikpedagogisk forskare och en musiklärare. Vad vi gemensamt ville var ett antal uppfordrande påståenden som ur skolans perspektiv bäst beskrivs som ett utvecklingsarbete:

- Ge röst åt de som berörs av musikundervisning i mångkulturella miljöer, det vill säga eleverna och lärarna
- Utveckla ny kunskap kring musikundervisning i mångkulturella miljöer för både undervisning och kunskapsutveckling
- Producera material som kan spridas till skolor, lärare, skolutvecklare, lärarutbildningar och politiker

I den här rapporten finns det mesta av resultaten beskrivna i avsnitten "lärarens röst", "elevernas röster" och "lärarnas röster", försedda med både ljud- och filmackompanjemang. I musiklärarens berättelse finns också en "lathund" till den metod som han utarbetat under projektets gång, i syfte att inspirera andra musiklärare till liknande arbete.

Denna del av vår rapport handlar om det ömsesidiga utbytet som högskolan och skolan haft av varandra. "Lärarens röst" talar om den möjlighet till reflektion och handling som uppstod när "forskaren" kom in i klassrummet. För "forskaren" (jag i fortsättningen av denna text) var samarbetet med läraren en förutsättning för att få tillgång till de röster som skulle lyftas fram, och för att kunna utveckla ny kunskap.

Detta anknyter till vad Margot Ely, professor i Education vid New Yorks University, skriver i boken Kvalitativ forskningsmetodik i praktiken – cirklar inom cirklar. Hon lyfter upp tre teman, som vart och ett anknyter till SIM.

1. *"Som kvalitativa forskare blir vår medvetenhet om att vi är beroende, samverkande och öppna för förändring till en livsstil"* (s. 212).

Redan i mitt avhandlingsarbete i Gambia blev jag tydligt medveten om det transaktionella i forskningsprocessen – forskaren och det beforskade påverkar ömsesidigt varandra. När jag letade efter attityder till musikaliskt lärande i mandinkakulturen var jag helt beroende av min informant/medforskare som både tolk och dörröppnare till andra informanter. Men mer än så, tillsammans utvecklade vi en metod där vi utnyttjade varandras position som insiders och outsiders i respektive kultur. Och tillsammans förvandlades vi medan vi konstruerade ny kunskap, han till en mer förändringsinriktad traditionsivrare och jag till en mer ödmjuk västerländsk forskare. Avhandlingsarbetet och förändringsarbetet satte också igång de eftertankar som gav upphov till SIM. Hur skulle jag på hemmaplan kunna hitta en "medresenär" till de nya frågorna som fötts där borta?

Ur vår ansökan: "Medan avhandlingen handlade om synen på musikaliskt lärande i Gambia, långt borta, var jag nu alldeles nära, hemma i mångkulturella Malmö. Det föddes så många frågor där borta, i "det muntliga universitets värld" Många av dem handlade om vad vi

egentligen vet om hur ungdomar och musiklärare i mångkulturella skolor i Sverige förhåller sig till musik och skolämnet musik. Andra handlade om hur mina metodiska erfarenheter från fältarbete i andra miljöer skulle kunna utnyttjas till kunskapsutveckling i andra, mer närliggande miljöer. Mångkulturella klassrum, till exempel"... Musikläraren vid Rosengårdsskolan tackade ja till inbjudan, och gjorde därmed detta projekt möjligt, samtidigt som han påbörjade en förvandlingsprocess. Vi är medvetna om att denna rapport inte serverar någon allmängiltig sanning. Enligt mitt synsätt är denna rapport en konstruktion bland alla andra. Vi gör heller inte anspråk på att kalla den en slutprodukt i den meningen att den skulle vara färdig och inte längre utvecklingsbar. Vad vi kan presentera är en ögonblicksbild av framväxande idéer, i ett vetenskapligt ämnesområde där ständigt nya frågeställningar väller fram.

2. "Den kvalitativa forskningens processer blir också processer för ökad yrkesmässig kompetens" (s. 218)

I den nya lärarutbildningen betonas kraven på läraren som bevandrad i vetenskapliga förhållningssätt. Detta som en naturlig följd av de krav som ställs på läraren i yrkeslivet. Han eller hon ska planera, genomföra och utvärdera, skriva lokala arbetsplaner, förhålla sig till nationella styrdokument, göra kvalitetsbedömningar, skriva rapporter, tänka kritiskt – kort sagt lärarens arbetsuppgifter ligger snubblande nära forskarens. Forskaren å andra sidan har liksom läraren en plikt att kunna förmedla sina kunskaper, och förväntas vara något av en pedagog i utförande av "tredje uppgiften", kommunikationen med det omgivande samhället. Arbetet i SIM kan beskrivas som ett aktionsforskningsprojekt där forskaren har en både aktiv och deltagande roll, och där forskaren och läraren delat ansvar för planering av ett förändringsarbete och gemensamt förlöpande utvärderat resultatet. Skillnaderna mellan lärarrollen och forskarrollen minskar naturligt genom det gemensamma arbetet både med planering, genomförande och utvärdering. SIM projektet anknyter därmed till 2000-talets tankar kring den professionella lärarkompetensen: "Att se läraren och forskaren som en och samma person..." (Heiling, 2002)

3. "Kvalitativ forskning är värderingsladdat arbete och etiska överväganden är invävda i varje aspekt av den" (s. 239)

Liksom i all annan kvalitativ forskning har detta projekt handlat om att kunna ge andra personers synpunkter rättvisa, att tolka på ett förtroendeingivande och pålitligt sätt och att eftersträva konfidentialitet. Vi vill gärna kunna visa "vad som verkligen föreligger", men tvingas ständigt konfrontera våra egna förutfattade meningar med andras. Till detta kommer det samhällsengagemang som i grunden genomsyrar all forskning som berör skola och ungdomar. För oss som arbetat med SIM är den kanske mest väsentliga frågan av alla hur vårt arbete kan ha någon sorts liv efter slutrapporten. Därför har vi valt att lägga ut den på nätet, rikligt försedd med både filmsekvenser och ljudfiler så att våra resultat kan kritiserar, jämföras, nytolkas. En annan av våra värderingsladdade utgångspunkter är att de som "beforskas" också ska bli stärkta av själva forskningsprocessen. Därför har musiklärarens användning av kamera och inspelningsapparat handlat om att kunna ge sådan återföring till eleverna att de kan i sin självreflektion hitta vägar till eget ansvar och eget initiativ.

Bakgrund och internationella perspektiv

En av globaliseringens effekter är att många länder möter liknande samhällsförändringar. Många av dessa förändringar manifesterar sig som utmaningar i klassrummen – i termer av pedagogik, värderingar och undervisningsstrategier. Frågor om social jämlikhet och kulturell mångfald hamnar alltmer i fokus. Inom musikpedagogisk forskning finns det samstämmiga rapporter kring musikens viktiga roll när det gäller att förebygga social exkludering. Det

hänvisas då till musikens förmåga att verka både som mål och medel för att bygga fungerande lärandemiljöer i mångkulturella skolor (Se till exempel Bamford, 2006; Bauer, 2005; Beck, 1993; Bittman, Berk, Felten, Westengard & al, 2001; Dillon, 2006; Fiske, 2001; Hallam, 2001).

Musiklärare som arbetar i mångkulturella miljöer stöter på svårigheter, många har inte i sin utbildning blivit förberedda för mångkulturella klassrum, det saknas material, metoder och stöd för reflektion och utveckling av den egna undervisningen. Men de möter också möjligheter – kreativa lärare som upptäckt musikens potential som enande kraft, kan använda sina skiftande miljöer till att utveckla undervisningsmetoder som har relevans för alla lärande miljöer. När det gäller utmaningarna i klassrummen kan till exempel nämnas:

Pedagogik

Blir framtida musiklärare tillräckligt rustade under sin utbildningstid för att kunna verka i mångkulturella miljöer?

Vad kan vi lära av de lärare som redan verkat länge, till exempel i områden som Rosengård?

Värderingar

Vems värderingar är viktigast?

Går det att komma förbi indelningen i ”vi” och ”dom”?

Vill vi lära ”om den andre” eller ”från den andre”?

Stöder vi individernas rättigheter eller gruppernas rättigheter? (Måste ett kurdiskt barn spela kurdisk musik?)

Om vi öppnar dörrarna för ”de andra” – är vi då redo att förändra oss själva?

Undervisningsstrategier

Hur uppmuntra motivationen – om som på Rosengårdsskolan 47% av eleverna förmodligen inte kommer att kunna gå vidare till högre studier – om motivationen för själva skolan är låg smittar det av sig på ämnet musik? Vad upplevs som meningsfullt?

Vilken roll spelar föräldrarna, vad göra om barnen förbjuds spela?

Hur lär sig eleverna inom och utanför skolan?

Vad vet de redan själva och hur kan de dela, sprida och utveckla denna kunskap genom samarbete?

Hur är lärarens förhållande till styrande dokument, upplevs de som relevanta?

Långt ifrån alla av ovanstående frågor blir besvarade genom SIM-projektet, även om de bildat en fond till aktiviteterna. Den som vill få tillträde till hela den teoretiska fonden rekommenderas att läsa *Hybriditet och gränsöverskridande musiklärare* (Sæther, 2006).

Vad vi gjort

I projektet SIM har fokus legat på vad den musiklärare gör som varje dag blir konfronterad med kulturmöten. Hur förhåller han eller hon sig till de gängse argumenten för interkulturell musikundervisning? Som till exempel att de flesta länder inom sig rymmer många kulturer. Barn borde lära sig och respektera musik från dessa olika kulturer, liksom ha tillgång till dem och möjlighet att fördjupa sig i dem. Eller att man genom att studera andra lär om sig själv.

När jag kom till Rosengårdsskolan höstterminen 2004 för att starta pilotprojektet till SIM slog det mig att musikundervisningen hos klass 9,1 inte alls var kopplad till de nya svenskarnas kulturella ursprung. Den vilade istället helt på multinationell, global ungdomsmusik. De unga muslimska flickorna spelade bas i banden, precis som alla andra. Jag blev både förvånad och nyfiken. Betydde detta att musiklärarna vid Rosengårdsskolan inte alls reflekterat över den

mångkulturella situationen? Eller fanns det ett glapp mellan den ideologiska och praktiska nivån?

Det skulle snart visa sig. Jodå, lärarna hade tänkt, och utarbetat arbetsmetoder som betonade samarbete, samspel och gemensamt ansvar för lärandet. Mina förutfattade meningar om musikutbildning i en mångkulturell skola kom på skam. Här hände något annat än ”världens musik till alla barn” – men vad? Genom regelbundna besök hos klass 9,1, med videokameran ständigt påslagen, var pilotprojektets syfte att dokumentera vad som hände i klassrummet, samt genom videostimulerade gruppintervjuer kartlägga både lärarens och elevernas tankar kring musikundervisningen. I denna process föddes också det som i nästa led blev till ett aktionsforskningsprojekt vid Satellitensskolan.

Under pilotprojektet lärde vi oss att gruppintervjuerna gav för lite information. Gemensam analys av videofilmerna och feedback till eleverna visade sig däremot verkningsfullt, både som reflektionsverktyg och som förändringsverktyg. Under perioden på Satellitensskolan systematiserades och förfinades metoden: Varje lektion filmades, brändes direkt till DVD, lämnades till musikläraren för reflektion vid nästa veckas besök. Musikläraren skrev ner sina reflektioner och skickade dem till mig, på så vis växte ett underlag för gemensam analys och klipparbete fram. Några elever valdes ut för djupintervjuer och höstterminens lektioner klipptes samman till en ”reflektionsfilm” som visades för eleverna. Även detta dokumenterades. Sammantaget har vi i vår ”materiallåda” följande SIM-filmer från 05-06:

1. 13/10
2. 20/10
3. 17/11
4. 24/11
5. 1/12
6. 18/1
7. 26/1
8. 9/2
9. 17/2
10. 16/3
11. 20/3
12. 30/3
13. 27/4
14. 28/4

Förutom det som jag dokumenterat, tillkommer musiklärarens egna filmer och inspelningar från läsåret 06-07, intervjuer med 6 elever, filmerna från pilotprojektet på Rosengårdsskolan 04-05 samt elevenkäten och lärarenkäten. Hur aktionsforskningsprojektet fortskred redogörs för i den här rapporten under rubriken ”Lärarens röst”.

Resultatet från SIM har presenterats vid tre internationella konferenser: 1. SICIEM 2005, Universidad Complutense de Madrid, Facultad de Education, 16-18 juni, 2. 27th ISME World Conference 16-21 juli, 2006, Kuala Lumpur, samt 3. RIME 2007, Research in Music Education Conference, University of Exeter, 10-14 april. Vid dessa internationella konferenser har SIM projektet jämförts med liknande projekt i England, Spanien, Holland, Hong Kong och Australien. I dessa sammanhang har vi dragit studerat exempel på musikundervisning i

mångkulturella miljöer i olika nationella kontexter, i syfte att jämföra vad som konstituerar det goda lärandet både nationellt och krosskulturellt.

Sammanfattningsvis kan urskiljas följande teman:

	England	Australien	Spanien	Sverige
Pedagogik	En lyssnandets pedagogik, en lärande samhörighet som återuppbygger och återkonstruerar.	Fokus på förkroppsligad pedagogik, demonstrativt och gehörmässigt lärande.	Klassen som orkester, repitioner inför konserter är ramen, rotation av musikaliska roller i orkestern.	Musiken är del av en större kontext – eleverna ska lära sig att ta ansvar för sitt eget lärande.
Diskurser om lärande	Dialogiska lärande relationer, partnerskap i lärandet.	Underlätta meningsfullt personligt musicerande genom grupparbete.	Skapa en kultur kring musikämnet som godtas av hela skolan, engagera ”lågpresterande” elever.	Att göra ”fel” är ok. Teambyggand med andra lärarkollegor viktigt.
Interaktion i klassrummet	Musikalisk socialisation som praktik i en vidare värld.	Tydlig och konsistent behandling av uppförandekoder, baserat på elevernas vilja att närvara.	Läraren som dirigent – en facilitator med mål som delas av eleverna.	Gott om utrymme för kollaborativt lärande, konserter för att uppmuntra motivation och ägandeskap.

Avslutningsvis är SIM ett steg på vägen mot att identifiera och utveckla en effektiv, socialt inkluderande musikpedagogik, relevant för både musikpedagogiska forskare och aktiva lärare. Det är vår förhoppning att denna rapport ska uppmuntra till fler steg, längs samma stig.

Referenser

- Bamford, A. (2006). *The Wow Factor: Global Research compendium on the impact of the arts in education*. New York/ Munchen/Berlin: Waxmann Munster.
- Bauer, E. A. (2005). Response to June Boyce-Tillman, "Towards an Ecology of Music Education". *Philosophy of Music Education Review*, 12(2), 186-188.
- Beck, D. J. (1993). A comparison of self-esteem and depression levels of adult males who regularly vocalize and those who do not. Unpublished 1356565, University of Louisville, United States -- Kentucky.
- Bittman, B. B., Berk, L. S., Felten, D. L., Westengard, J., & al, e. (2001). Composite effects of group drumming music therapy on modulation of neuroendocrine-immune parameters in normal subjects. *Alternative Therapies in Health and Medicine*, 7(1), 38.
- Dillon, S. (2006). Assessing the positive influence of music activities in community development programs. *Music Education Research*, Vol. 8, (No. 2,), 267-280.
- Ely, M. m fl (1993). *Kvalitativ forskningsmetodik i praktiken – cirklar inom cirklar*. Lund: Studentlitteratur.
- Fiske, E. B. (2000). *Champions of change: The impact of the arts on learning*. USA: Arts Education partnership, The presidents Committee on the Arts and the Humanities.
- Hallam, S. (2001). The Power of Music. In S. Hallam (Ed.), *The strength of music's influence on our lives.*: The Performing Right Society: MCPS-PRS Alliance
- Heiling, G. (2002). *Om aktionsforskning*. Stencil. Malmö: Musikhögskolan.
- Sæther, E. (2006). Hybriditet och gränsöverskridande musikhögskolan. I Lorentz, H. & Bergstedt, B. (Red.) *Interkulturella perspektiv. Pedagogik i mångkulturella lärandemiljöer*. Lund: Studentlitteratur.